

דרכי המח

הפסוק הראשון של בית זה — חשיבות מיוחדת נודעת לו בעינינו. "שמור וזכור בדיבור אחד". הפייטן בא להוכיחו את האגדה הידועה האומרת, כי שתי המצוות הקשורות בשבת, לפי כל אחת משתי נוסחות "עשרת הדיברות", ניתנו בעת ובעונה אחת. "שמור את יום השבת לקדשו" ו"זכור את יום השבת לקדשו" יצאו מפי הקב"ה בבת אחת, אך נשמעו עלידי בני ישראל בנפרד. לפי ההלכה "זכור" מייצג מצות "עשה" — קידוש ה"שבת בעוד ש"שמור" מייצג מצות "לא תעשה", האזהרה בדבר ל"ט אבות מלאכה האסורות בשבת. לא נטעה אם נאמר, כי גם כאן, לפי רוח כל הפיוט, עומדים אנו לפני רעיון ה"יחוד" והטעם הנרמז לאיסור מלאכה בשבת. אם אמנם השבת היא הזמן המיוחד ל"יחוד" ועיקר תמציתו, הרי יש להבין את מצות ה"עשה", "זכור" כאמצעי להשגת אחדות זו. ואולם, הואיל ו"שמור" ו"זכור" אינם אלא שני צדדים של הצד האלוני האחד, הרי הביטוי השלילי של רצון ההשגחה — ה"שמור" — משמע אי סור מלאכה — תורם אף הוא בהכרח ל"אחדות האל". גישה זו אמנם עולה מדרך ההלכה לפי התורה בענין איסור מלאכה בשבת. פיצול המלאכה לשלושים ותשעה אבות, הם עיקרי המלאכה, שמהם מסתעפים מלאכות אחרות — תולדות, מסמל את טבעם המפוצל של ימות החול. הימים הבלתי מקודשים מהווים את "עולם הפי" רוד" האמיתי. מגעו של אדם עם הטבע מאלצו לפצל פיצול גמור את נסיונו ב"שחתי האמנות והאומנות השונים, שעליהם הוא מתקיים קיום גופני וכלכלי. פי צול זה של פעילות מעיד על התפרדות פנימית של אישיותו ורוחו. עם שנמנע אדם מלהיחיד בשבת לרשות התהליכים הרגליים של הטבע, הוא מגונן, בדרך שלילית אמנם, על שלימות אישיותו. וכך ניתן לו לחתור אחר הגשמת מטרת ה"יחוד" בדרך "שמירת" השבת באין מפריע ובאין מכילים דבר. במרוצת ששת ימות השבוע פיצלו חיי החולין את נסיונו האנושי של האדם לשלל שלושם ותשי"ע צבעים; ואולם באמצעות מנסרת הש" בת חזרת היהדות ומאחדת ומאחה את צבעוניות נסיונו המגוננת לנקודת אור צר"פה וצחה של הבורא האחד במינו והבלתי מתחלק. ההימנעות מן המלאכה מאפשרת לו לאדם להתגבר עלידי כך על "עולם הפירוד" ולהשתתף באחדות השבת של הקב"ה ושכינתו.

בתיאור האמצעים והאחרונים של "ל" כה דודי" מובנים על רעיונות המשיח, ה"אולה והשלום. הקשר שבין ערכים אלה לבין רעיון האחדות הוא ברור. השכ"ה "נה" שרונה בגלות יחד עם ישראל; כאשר כבר אמרנו קודם לכן, הקבלה מ"מות ל"שכינה" בדבריה על "כנסת ישר" אלי. גאולת ישראל מסמלת את איחוד ה"שכינה עם הקב"ה. הזמן בו מקבלים אנו את פני השבת, כשעת פגישת הקב"ה עם שכינתו, הוא איפוא גם הזמן המתאים ביותר לצפות ולקוות ולהתפלל לאהדות ל"אומית, שאיחוד הקב"ה והשכינה משמשים לה יסוד. שלום הוא המצב אשר אליו חר"ת ה"יחוד", התנאי להרמוניה כללית מוחלטת ולאחדות.

המסקנות

ענה עלינו לבדוק אריאלו מסקנות ה"נובעות מהשקפה זו בשביל היהודי" ה"מודרני — מודרני מבחינה כרונולוגית, כי כן המסקנות שנוסח חלות עלינו רק כל עוד אנו מגבילים עצמנו מבחינה אידיאולוגית במסגרת המסורת היהודית, שה"ל"דה את הקבלה, וביחוד את רעיון האח"דות. לשם כך נעתיק עצמנו מן העולם ה"נסתר והמיסטי של הקבלה אל דרכי"ה המחשבה הגלויים, בנימוננו, ונעקוב אחר

רעיון זה של האחדות בשבת מוצא לו ביטוי נאה להפליא במזמור העממי המושר בקבלת שבת "לכה דודי" (לכה דודי, לקראת כלה, פני שבת נקבלה). פיוט זה נתחבר במאה ה"ט על ידי רבי שלמה אלקבץ, רבו וגיסו של ר' משה קורדוב"ר; שני מקובלים אלה, יחד עם רבי יצ"חק לוריא (ארי"ז), שעודד את אלקבץ לכתוב את המזמור), הם ראשי האסכולה הגדולה של מקובלי צפת. הפיוט הזה עממי ונפוץ ביותר. על היקף התקבלותו בעם נובל לעמוד לפי המספר העצום של המנגינות שנתחברו לו. באספו הפרטי של מר יעקב מיכאל, ידידו של מחבר המסה וחבר בקהילתו, שמורים 540 מנגינות. ב"אוסף של בירנבאום" בהיברו יוניון קולג' נמצאים עוד 70 מנגינות ל"לכה דודי", ואומדים את מספר המנגינות שנתחברו לפיוט זה ב"1.300 עד 2.000, כך שאילו השמענו מנגינה אחת בכל ליל שבת, לא היינו מסיימים את מחזור המנגינות אלא כעבור ארבעים שנה בקירוב! הן סיגנונו ופני מבנהו יכולים להסביר רק במקצת את הפופולריות הכללית של פיוט זה בקרב כל קהילות ישראל. נראה, כי הסבר יסודי יותר יש לחפש בתגובה הטבעית והספונטנית לרעיונות המיסטיים ה"עיקריים של הפיוט. — משמע לפיוט ה"נפש יותר מאשר, לפיוט העט. מעניין לציין, כי דווקא בגלל תוכן מיסטי זה נתגלו בתחילה היסוסים אם ראוי לקבל את הפיוט כחלק מן התפילה. קהילות רבות של יוצאי ספרד, ומקצת גם קהילות אשכ"נזיות, וביחוד גרמניות, התנגדו להכנסת שירת "לכה דודי" בגלל רגישותן הכללית לקבלה כתוצאה מן הכפירה של שבת צבי. שמעתי, כי ב"קלויז" בפרנקפורט על המיין נהג החזן להסיר מעליו את טליתו בגשתו לומר את "לכה דודי".

אכן, פעמים עשוי קהילה מתפללים לקבוע את גורלה של תפילה חדשה, אם לשבת ואם לחסד, מבלי שהוא עצמו ידע את טבע החלטתו זו ואת גורמיה, ביחוד כשהמדובר הוא בתפילה שסמליותה המיסטית המדוויקת ידועה רק לבקיאים. טבעם של המתפללים שהם נענים לנושאים בעלי אופי כללי, לעיקר העיקרים של התפילה, שכמוה כל"בנה, שאף אם היא מסתתרת מאחורי ענ"נים משפיעה השפעה טמירה ומכרעת על הגאות וההשל של חזוית התפילה באפי"קים התת-הכרתיים העמוקים ביותר של נשמתם. זהו גם סוד הצלחתו של הפיוט "לכה דודי" הנעוץ בכוח התפשטותו המ"פואר של רעיון האחדות, הנגלה רק ליח"י די-סגולה.

סמלי פיוטו של אלקבץ אינם קבועים במסמרות. פעמים השבת היא ה"כלה", וכבר התלמוד מדבר על השבת כעל "כלה" ו"מלכה". והחזקן, או ה"דוד", יכול להיות עם ישראל. באחד המדרשים המפורסמים מתאוננת השבת באוני הקב"ה, כי בעוד שכל אחד משאר ימי השבוע כבר יש לו ב"ן זוג, היא עצמה נשארת בתולה וזקנה; זוהי תלונה אנושית מאוד, והקב"ה מעמיד לה חתן, את ישראל. ואולם אין ספק, כי סמלים אלה הם בחזקת טפל לעיקר ה"חתונה", או ה"יחוד": הקב"ה ושכינתו, ה"דוד" וה"כלה" האמיתיים של הפיוט. בשבת עולה ה"שכינה" (זו ה"נקודת קדי"שא" של ה"זוהר", השרויה במרוצת ימי השבוע בעולמות התחתונים, והיא נעלמת מאלוהים ואדם גם יחד) לקבל את פני אהובה האלוני, הקב"ה. מן הראוי להטעים, כי לא זו בלבד שהשבת היא הזמן בו מתקיימת ההתאחדות, אלא שהשבת גופה מזוהה עם השכינה, כלתו של הקב"ה.

הבית הראשון של הפיוט חזר במפור"רש על נושא האחדות. הואיל והקב"ה ושכינתו כבר נתאחדו, נקרא אלוהים בשם ה"אל המיוחד". אחדות זו פירושה אחדות שם אלוהים — שתי האותיות ה"ראשונות ושתי האותיות האחרונות של השם המפורש נתאחדו, לפיכך: השם אחד ושמו אחד".

חברת ארקיע

קוי תעופה בישראל בע"מ
על פי הסכם מיוחד עם

מוטל סולפיקנה

מכריזה על

חופשת ששה ימים על חוף ים-סוף

- טיסה לאילת הלך ושוב.
- אכסון מלא במוטל "סולפיקנה" החדש: חדרים זוגיים, מים חמים בכל חדר, סדורי אוורור, בר-מסעדה נאה.
- בידור במקום.

המחיר כולל הכל: — 143 ל"י.

סוירים באילת והסביבה בהנחה מיוחדת לנופשי "ארקיע".
פרטים והרשמה במשרדי "ארקיע" בתל-אביב, ירושלים וחיפה, וכן בכל משרדי הנסיעות.

דחף

זה טוב - זה "אסם"

בשר למהדרין

בהכשר הרב יעקב לנדא אב"ד דבני-ברק

INTERNATIONAL CREDIT BANK

GENEVA

ALL BANKING OPERATIONS

עבה הגלויים

הרב נחום לאם
אורות הקודש

מקרי של קטעים שונים זה מזה. מבחינה פילוסופית מעידה קטביות הפוזיטיביזם ההגיוני המקובל על כמה הוגי דעות מודרניים, וכן גם דרכם לצמצם את כל הבעיות לניתוח בלשני, על אותה מגמה. חייו הרוחניים והדתיים של אדם מגלמים את "עולם הפירוד" ממש. זמן רב עוד לפני שהוטלה פצצת האטום על הירושימה, נתנסה העולם המודרני באטומיזציה היסטורית, בפיצול והתפוררות לבו ונפשו ורוחו של אדם, שהיא ראשית סוף היקום שלו.

אכן, יש קשר עמוק הרבה יותר בין פיצול האטום לבין ה"אני" האישי. הנטיה לראות את המציאות כמפולגת לחלקים או לגילויי-כפילות, במושגים מנוגדים זה לזה, מן ההכרח שתבא לידי השפעה מזיקה על החייו השלימות לא רק של כיוונו האידיאלי לוגי של האדם, כי אם, בסופו של דבר, גם של הווייתו החברתית. היה זה פילון, שייחס את המלחמה והשלום לפעילותו של אינטלקטואלית של האדם, וביחוד להשקפתו בדבר האלוהות. הוא טוען, כי המלחמה נובעת מן האלימות, שלפי המיתולוגיה המפורשת שלו, ראתה אלים כאלו הם נלחמים זה בזה, מרגלים, גובלים ובוגדים איש ברעהו, כדי לזכות בנצחון. השקפתו האליטית של, העכו"ם השפיעה על תורת האנתרופולוגיה שלו, השקפתו על האדם השקפת-עולמו החברתית עלתה איפוא בקנה אחד עם קיומם של קרבות ומלחמות לאורך קץ — דין אחד לאל ולאדם! ואילו המור נותני-אס, שהכיר באל אחד, המקיף את כל ההיחיה כולה באחדותו והמעדיף את מצב השלום, שהוא סוף-מעשה של האחדות, ביקש באורח טבעי את השלום בית-סיו החברתיים והמדיניים. פסוק חזון הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל". בעוד שהחברה המפולגת והמדינה המפוצלת הן התוצאה הטבעית של "עולם הפירוד".

ואולם אין אנו נותנים את דעתנו כאן בראש וראשונה על העובדה הברורה בדבר פיצולו של העולם מבחינה מדינית וצבאית, אף שחשיבות מרובה נודעת לו לעצם קיומו. אלא שמטעמים אנו בעיקר את השלום הפנימי, שבלעדיו לא יתכן שלום חיצוני, כי העולם המפולג אינו אלא בבואה מוגדלת של האדם המפולג. וכדי להגיע לידי ליכוד חברתי ומדיני של האנושות במסגרת אחת, יש להתגבר תחילה על ה"פיצול הפנימי בהחייית האדם ובאמונותיו ובנשיותיו, כשם שיש להתגבר על "עולם הפירוד".

הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הרב הראשי המנוח לארץ-ישראל, — הוא שנתן לרעיון האחדות את הדחיפה להתפתחותו הגדולה ביותר בדורנו. חרותו של הרב קוק מפני נטיות התפצלותו של אדם ושאר פתו היוקרת לאחדות בכל הווייתו, עור לות כמעט מכל עמוד ועמוד בכתביו. הוא עצמו היה מקובל בחסד עליון ויחד עם זה מצוי על-יד העולם המודרני, ומתוך כך הוא מגשר על פני התהום הכרוניית בין הכמיהה המיסתית של הקבלה אחר "יחוד" ובין הצורך באחדות בענייני-אנוש של חיי יום יום. במרוצת הקטעים הבאים נשאב מתוך כתביו הרבים, ובראש וראשונה מ"כרך א" של "אורות הקודש", שיצא לאור בירושלים בשנת תרצ"ח.

והשכלה כללית. הספרות, שהיתה צריכה לשאוף אל שלימות האדם, הגיבה רק על הפיצול הפנימי שלנו והניחה תחת המיקרוסקופ הספרותי את שפלותו של אדם ואת קלונו; לפי זה נחשבים כדברים של זמם רק קטעיות-חיות, שאינם קשורים זה לזה, ואילו השלימות והאחדות המקפת נחשבות כהנחות מופשטות וטולות מש"מעות. הביקורת הספרותית פנתה אל ה"תנ"ך והחליפה את אחדותו בהשערות דו-קומנטריות, שהפכו את כתבי-הקודש לקובץ

כולגית, חברתית ורוחנית הוא עיצב עצמו מחדש על בסיס משקו התעשייתי החדש. בד בבד עם התיישנות בעל-המלאכה, שיצר והתקין את הכלי כולו, שקע גם האדם השלם" לתהום הנשייה. חלוקת עבודה, ש"היא תוצאה מן המשק החדש שלנו, הולידה חלוקות רבות אחרות בשטחים אחרים של המאמץ האנושי. בחיים המקצועיים באה המומחיות הצרה במקום הבקיאות הכללית. בשטח התרבות חולש המומחה ל"נושא אחד על אנשים בעלי ידיעות רחבות

איאלו מן התוצאות של רעיון ה"יחוד" עד כמה שהן חלות על מצבנו כיום, ועד כמה שהן מטפלות בבעיות, שמכל מקום אינן מגיעות אלא כדי צעד אחד משלב ה"יחוד" הסרנסצנדנטי הנידון בקבלה.

התפוררות

האיש המודרני והחברה המורכבת שהוא הקים לעצמו שריונים במצב של התפוררות פנימית מתקדמת. מבחינה פסי-

יומן אחדות בפולין מאת הרב לאם

חסידים, ממקומות קרובים ורחוקים, כדי להסתופף במחיצתו בימים הנוראים, נהר"ס ונעלמה מתחת שמי ד', כמו שהרסו ונעלמו בית-המדרש-העירוני ובית הכנסת. תוך כדי שוטטות ברחובות העיריה נתקלתי בגוי, שגילה לי, כי ברשותו "ביבליה" עגולה מעור כבש, שארכה כדורא איזה עשרים מטר. הוא ניסה לודע אצלי בכמה אני מעריך את שויה...

חלומי שני יהודי בן 80

אמור מהוה העיריה ראדזימין אביטיפוס למאות עיירות בפולין, שלא רק היהודים בהן נשמדו, אלא גם בתי העלמין הולכים ונעלמים והופכים לשדות מרעה לסוסים ופרות. בהקשר לכך נזכרתי בסיפור המוזעזע, שתיאר בפני מר אברהם אביד, קצין ליחסי צבור בצירות ישראל בחרשה. לפני שבעות מספר, ערב בואו לפולין, נכנס פעם למשרדו יהודי ישיש, אחד השרידים מעיריה במחוז קראקוב, וביקש את עזרת הצירות לעלייתו ארצה. "בן כמה אתה?", שאלו הפקיד. "בן שמונים", השיב. "היש לך בנים, בנות בישראל?", "לא", השיב. "קרובים?", "גם כן לא". מר אביד בא במבוכה ושאלו בהחיות: "ומה בדעתך לעשות בישראל, ממה תפרנס את עצמך?" השיב הזקן: "אין בדעתי לעשות שם ולא כלום, אינני חושב על איזו פרנסה בישראל. כל שאיפתי לעלות לישראל כדי שלאחר מותי לא ידרכו על קברי סוסים ופרות — כמו שצפוי לי אם אמות ואקבר בבית-העלמין בעיריה בה הנני גר עתה..."

האיריש קינד

ימי שהותי בפולין נפגשתי בוגר ישראלי, מחיפה, שבא לחרשה בקשר לחילופי אגנים בין ישראל ופולין. בין השאר ביקר הוגו בעיריה ליפנו, שבמחוז וולוצלוצק, שהיא מקום הולדתה של האשה הישראלית. מאלפי היהודים שרדו שם שלושה מהם קרוב של האשה מחיפה. הקרוב, שחזר לעיריה מרוסיה עם אשה רוסית, חי חיי-עוני, בחדר צר, עם אשתו וילדה בת חמש, שגילדה לו מאשתו הלא-יהודיה. בשיחה גילה השריד לקרובתו שהוא שבור בגוף ונפש, אין לו כבר כח ואומץ להגר מפולין ולנסות את מזלו מחדש מעבר לים. ענינו הפיקו יאוש וצער כשתיאר בפניה את אורח חייו הגלמודים וללא זיק של תקווה. לפתע הוציא האיש את ראשו החוצה וקרא לילדתו להכנס הביתה. כשהילדה נענתה לו הוא הרכיב אותה על ברכיו ואמר לה, כמובן בשפה הפולנית: "אמרי לאורחים מה שלמדתיך". הילדה הסמיקה וגמגמה ביידיש: "אייך בין א יידיש קינד..."

היד החוקה

בואי לביקור שני בביאליסטוק נפגשתי עם אחד השרידים, ששם דמע בעיניו סיפור לי על אינצידינט מצער, שארע במקום לפני ימים מספר. המקרה מסמל גם את חורבנה הרוחני של קהלת ביאליסטוק המעטירה, העיר והאם בישראל, נוסף להשמדה הפיזית של ששים אלף יהודיה. בביאליסטוק נמצאים כיום כ-155 יהודים, ברובם לא אנשי ביאליסטוק, מהם חלק משפחות של נשואי-תעורבות. והנה ערך "היידישער געזעלשאפטליכער קולטור פארבאנד", (שהוא כיוצא הגוף הקומוניסטי היהודי, המוכר באורח רשמי כנציגות יהודית), ב-17 באוגוסט חגיגה ליום השנה ה-17 למרד גיטו ביאליסטוק. בין השאר התאספו השרידים בבית-העלמין של הגיטו, כשנציגי ה"קולטור פארבאנד" הגיעו זר ליד המצבה לזכר הששים אלף קדושים. במעמד זה ביקש חלק מהשרידים את חברים לייב וידערמאן, הזוכר את התפילות בעל-פה, לערוך תפילת "אל מלא רחמים" לזכר הקדושים. אך המוכר של ה"קולטור פארבאנד", מר האק מאיר הירש, הודיע שהוא אוסר זאת בתוקף. הלה נימק בין השאר את התנגדותו לערוך "מלא רחמים" בזה שבביאליסטוק אין קונגרגציה, כלומר ועדה-קהלה, לכן אין רשות לערוך טקס דתי בבית-העלמין. יתר על כן, מר וידערמאן הוזמן אח"כ למשרד-ממשלתי, בו נמסר לו על התלונה נגדו של מוזכר ה"קולטור פארבאנד" והוזהר שלהבא לא יתנהג "באופן פרובוקטיבי" בטקסים בעלי אופי משלתי...

בית הכנסת בויזאן לאחר החורבן